

Латковська Т. А.

Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»

Марущак А. В.

Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут
Національного Університету «Одеська юридична академія»

Анікеєва А. І.

Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут
Національного Університету «Одеська юридична академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена дослідженню діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення податкової безпеки, яка в сучасних умовах глобалізації та економічної інтеграції набуває особливої актуальності. Зазначено, що в цьому процесі правоохоронні органи відіграють ключову роль, оскільки їх діяльність спрямована на виявлення, попередження та розслідування податкових правопорушень. Акцентовано увагу на важливій складовій економічної безпеки держави, якою виступає податкова безпека, забезпечуючи стабільність бюджетних надходжень та сприяючи створенню сприятливого інвестиційного клімату. Встановлено, що одним із основних завдань правоохоронних органів у сфері податкової безпеки є виявлення та розслідування податкових злочинів, це включає в себе аналіз фінансових операцій, виявлення схем ухилення від сплати податків та притягнення до відповідальності осіб, які здійснюють такі правопорушення. Ефективність діяльності правоохоронних органів у цій сфері значною мірою залежить від їхньої здатності до співпраці з багатьма державними органами, включаючи міжнародну співпрацю правоохоронних органів. Участь у міжнародних організаціях, обмін інформацією з іноземними партнерами та спільні розслідування податкових злочинів сприяють підвищенню ефективності боротьби з транснаціональними податковими правопорушеннями, дозволяючи не лише виявляти та переслідувати правопорушників, але й розробляти спільні стратегії для запобігання податковим злочинам у майбутньому.

Важливим аспектом діяльності правоохоронних органів у забезпеченні податкової безпеки є їхня превентивна функція. Це включає проведення роз'яснювальної роботи серед платників податків, спрямованої на підвищення їхньої обізнаності щодо податкового законодавства та відповідальності за його порушення. Правоохоронні органи здійснюють заходи з попередження та запобігання податковим правопорушенням, що дозволяє зменшити ризики виникнення податкових злочинів у майбутньому. Встановлено, що ефективність їх діяльності значною мірою залежить від рівня взаємодії з іншими державними інституціями, а також від здатності адаптуватися до нових викликів, що постають перед системою оподаткування в умовах динамічних змін у глобальній економіці.

Ключові слова: правоохоронні органи, національна безпека, податкова безпека, податкова система, податкові правопорушення, податкове навантаження, бізнес.

Постановка проблеми. Податкова безпека є невід'ємною складовою національної безпеки, оскільки вона безпосередньо впливає на економічну стабільність держави, її здатність виконувати соціальні зобов'язання та забезпечувати розвиток суспільства. У цьому контексті роль правоохоронних органів у забезпеченні податкової безпеки є надзвичайно важливою, оскільки

вони виступають ключовими суб'єктами, які здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства та протидіють податковим правопорушенням. Правоохоронні органи відіграють важливу роль у виявленні та розслідуванні податкових злочинів, які завдають значної шкоди державному бюджету. Вони здійснюють моніторинг фінансових потоків, аналізують податкові декларації

рації та інші фінансові документи, що дозволяє виявляти схеми ухилення від сплати податків та інші правопорушення у сфері оподаткування. Крім того, правоохоронні органи активно співпрацюють з іншими державними інституціями, що сприяє підвищенню ефективності їх діяльності у сфері забезпечення податкової безпеки. Діяльність правоохоронних органів у сфері забезпечення податкової безпеки включає як контрольні, так і превентивні заходи.

Їхня ефективність значною мірою залежить від рівня взаємодії з іншими державними інституціями, а також від здатності адаптуватися до нових викликів, пропонуючи нові рішення та підходи, що постають перед системою оподаткування в умовах динамічних змін у глобальній економіці.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення податкової безпеки.

Виклад основного матеріалу. Податкова безпека є важливою складовою національної безпеки, оскільки вона безпосередньо впливає на фінансову стабільність держави, її спроможність формувати ефективну бюджетну політику, забезпечувати стабільне надходження доходів до державного бюджету, а також реалізовувати соціально-економічні функції – від фінансування обороноздатності до гарантування соціального захисту населення. Надійна система оподаткування слугує основою економічного суверенітету країни, її здатності протистояти зовнішнім економічним викликам та внутрішнім загрозам, зокрема, корупції, фінансовим махінаціям і тіньовим схемам.

В умовах глобалізації та цифровізації економіки зростає кількість складних схем ухилення від оподаткування, що створює серйозні виклики для державного контролю. Поширення тіньової економіки, використання офшорних юрисдикцій, фіктивного підприємництва та фінансових інструментів для мінімізації податкових зобов'язань призводить до істотних втрат бюджетних надходжень. Крім того, такі явища посилюють соціальну несправедливість, коли податкове навантаження фактично переноситься на добросовісних платників податків. У зв'язку з цим, забезпечення податкової безпеки потребує не лише ефективної податкової політики, але й активної, професійної участі правоохоронних органів, здатних виявляти, документувати та припиняти податкові правопорушення на системному рівні.

Під податковою безпекою розуміють стан захищеності податкової системи держави від

впливу деструктивних внутрішніх і зовнішніх факторів, який забезпечує своєчасне, повне та стабільне надходження податкових платежів до бюджетів усіх рівнів. Цей стан є передумовою ефективного функціонування економіки, підтримання макрофінансової стабільності, реалізації державної соціальної політики та забезпечення обороноздатності. Податкова безпека охоплює не лише фіскальні аспекти, а й питання прозорості, прогнозованості та справедливості податкового навантаження, що, у свою чергу, впливає на рівень довіри громадян до держави та готовність виконувати податкові зобов'язання.

В умовах сучасних викликів, зокрема гібридної агресії, посилення економічного тиску, поширення тіньових схем та корупційних проявів, особливого значення набуває діяльність правоохоронних органів щодо забезпечення податкової безпеки. Їхня функція полягає не лише у реагуванні на факти правопорушень, а й у превентивній роботі, аналітичному моніторингу ризиків та створенні ефективного механізму протидії економічним злочинам. Зокрема, Бюро економічної безпеки України [1], як спеціалізований орган, націлений на боротьбу з податковими злочинами, виконує функції аналітичного та оперативного характеру. Його діяльність доповнюється зусиллями Національної поліції [2], Державного бюро розслідувань [3] та Служби безпеки України [4], які у межах своєї компетенції виявляють, розслідують і запобігають злочинам у сфері оподаткування. Саме скоординована діяльність цих структур є запорукою ефективного функціонування податкової системи та зміцнення економічної безпеки держави.

Правове підґрунтя діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення податкової безпеки ґрунтується на системі національного законодавства, яка визначає повноваження, завдання та механізми реалізації функцій органів, уповноважених на боротьбу з податковими правопорушеннями. Ключовими нормативно-правовими актами, що формують цю базу, є Кримінальний кодекс України [5], який передбачає відповідальність за злочини у сфері оподаткування (зокрема, статті 212 «Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)», 209 «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом»; 222 «Шахрайство з фінансовими ресурсами»); Податковий кодекс України, що регулює правовідносини у сфері справляння податків і зборів; Кримінальний процесуальний кодекс України, який визначає процедури розслідування економічних злочинів.

Окреме значення мають спеціальні закони, що регламентують діяльність окремих правоохоронних структур, зокрема Закон України «Про Національну поліцію України», Закон України «Про Бюро економічної безпеки України», Закон України «Про Службу безпеки України», Закон України «Про Державне бюро розслідувань», а також підзаконні нормативні акти, інструкції, положення та накази, які деталізують алгоритми дій у сфері виявлення та протидії податковим правопорушенням.

Основними напрямками діяльності правоохоронних органів у цьому контексті є: виявлення фактів ухилення від оподаткування – як однієї з найпоширеніших форм економічної злочинності; встановлення схем фіктивної господарської діяльності, яка використовується для мінімізації податкових зобов'язань та легалізації незаконних доходів; боротьба з фінансовими злочинами, пов'язаними з відмиванням коштів, що отримані злочинним шляхом. Окрім цього, правоохоронні органи здійснюють оперативно-розшукову діяльність, яка передусь відкриттю кримінальних проваджень та дозволяє своєчасно виявляти ризики і загрози податковій системі.

Також важливою складовою є досудове розслідування, яке здійснюється у межах кримінальних проваджень, та взаємодія з іншими державними інституціями – насамперед із Державною податковою службою України [6], Міністерством фінансів, Антикорупційною інфраструктурою (НАБУ, НАЗК), митними та фінансовими органами. Така співпраця дозволяє формувати комплексний підхід до протидії економічним злочинам і забезпечувати належний рівень податкової безпеки держави.

Водночас у сфері забезпечення податкової безпеки спостерігається низка системних проблем, які значно ускладнюють ефективну діяльність правоохоронних органів та створюють сприятливе середовище для ухилення від сплати податків. Однією з ключових проблем є недостатня міжвідомча координація – відсутність чіткого розмежування функцій між органами, що здійснюють контроль і розслідування податкових правопорушень, призводить до дублювання повноважень, неефективного використання ресурсів, затягування процесів розслідування та, в окремих випадках, до конфліктів інтересів. Ситуацію ускладнює відсутність єдиного інформаційного простору, що обмежує обмін аналітичною інформацією та оперативними даними між структурами, які відповідають за фінансову і податкову безпеку.

Не менш важливою проблемою є надмірна зарегульованість процедур, що ускладнює оперативне реагування на виявлені податкові порушення. Бюрократичні перепони, тривалі погоджувальні процеси, обмеження у доступі до необхідної інформації та складна система погодження слідчих дій уповільнюють проведення розслідувань і створюють прогалини в системі податкового контролю.

Суттєвий вплив має також недосконалість кримінального процесуального законодавства, яке в окремих випадках створює умови для зловживань або унеможливає притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні економічних злочинів. Застарілі або суперечливі норми, колізії між процесуальними та матеріальними положеннями ускладнюють ведення кримінальних проваджень, особливо щодо складних фінансових схем.

Окремо варто виділити корупційні ризики, які пронизують усі рівні взаємодії держави з бізнесом та громадянами. Корупція у правоохоронній та судовій системі не лише знижує ефективність розслідувань, але й формує відчуття безкарності серед порушників, що підриває довіру до держави в цілому.

У сукупності ці чинники суттєво знижують ефективність реагування на податкові правопорушення, сприяють уникненню відповідальності з боку порушників та створюють реальні загрози для податкової безпеки України.

У цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність удосконалення діяльності правоохоронних органів у сфері податкової безпеки, які мають бути спрямовані на підвищення прозорості, ефективності та професіоналізму у протидії податковим правопорушенням. Одним із пріоритетних напрямів реформування є цифровізація процесів виявлення, аналізу та документування податкових злочинів. Впровадження сучасних інформаційних технологій дозволить автоматизувати виявлення підозрілих транзакцій, оптимізувати обробку фінансових звітів, здійснювати аналітичне моделювання ризиків та прогнозувати тенденції правопорушень [7] на основі великих даних.

Невідкладним завданням є створення єдиної інтегрованої інформаційної бази даних, яка об'єднає ресурси правоохоронних, контролюючих, аналітичних та судових органів. Така система має забезпечити оперативний доступ до інформації щодо платників податків, їхніх транзакцій, активів, звітності, попередніх правопорушень та судових рішень. Єдина база даних не лише міні-

мізує дублювання функцій між установами, але й значно підвищить швидкість реагування та якість прийняття рішень.

Модернізація аналітичних інструментів, зокрема через впровадження алгоритмів штучного інтелекту та автоматизованих систем аналізу фінансових потоків, дозволить правоохоронним органам оперативно виявляти нетипові або шахрайські схеми в оподаткуванні. Використання ризикоорієнтованого підходу допоможе сконцентрувати ресурси на найбільш небезпечних для бюджету випадках та забезпечити максимальний ефект від кожного розслідування.

Спеціалізовані знання у сфері економіки, фінансового моніторингу, IT-технологій, міжнародного податкового права допоможуть забезпечити належний рівень аналітичної та слідчої роботи в умовах сучасних викликів.

Крім того, важливим є посилення парламентського, громадського та журналістського контролю за діяльністю правоохоронних органів у сфері податкової безпеки. Прозорість та відкритість процедур, доступ до звітності, можливість громадського моніторингу сприяють формуванню довіри до інституцій, зниженню рівня корупції та підвищенню підзвітності органів, що мають репресивні функції.

Лише завдяки комплексному підходу до реформування, заснованому на принципах законності, відкритості, ефективності та інноваційності, можна створити дієву систему захисту податкової безпеки та забезпечити належний рівень фінансової стабільності держави.

Висновки. Забезпечення податкової безпеки – це не лише завдання окремих правоохоронних органів чи фіскальних служб, а комплексний багаторівневий процес, що потребує узгоджених та системних дій з боку всіх ключових учасників суспільного та економічного життя. Успішна

боротьба з податковими правопорушеннями неможлива без стратегічної участі держави, яка має забезпечити нормативно-правову базу, що відповідає сучасним викликам, інституційну спроможність органів влади та фінансування відповідних реформ. Водночас важливою є роль громадянського суспільства, яке має не лише контролювати діяльність правоохоронних органів, але й формувати культуру сумлінної сплати податків, викривати зловживання та сприяти формуванню податкової доброчесності.

Не менш значущим є залучення бізнес-спільноти, яка повинна виступати не об'єктом фіскального тиску, а повноправним партнером у створенні прозорого, справедливого та прогнозованого податкового середовища. Відкрита комунікація між бізнесом і державою, запровадження механізмів саморегулювання, розвиток інституту податкового консультування та досудового врегулювання спорів сприяють зменшенню конфліктів та підвищенню рівня добровільної сплати податків.

Важливим чинником є співпраця між різними правоохоронними органами, а також з іншими державними та недержавними інституціями, ефективна координація дій та обмін інформацією між якими дозволять забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем податкової безпеки. Така співпраця сприяє формуванню єдиної стратегії боротьби з податковими правопорушеннями та підвищенню загального рівня безпеки в державі. Тож у тісній співпраці всіх учасників можна побудувати ефективну, стійку та безпечну податкову систему, яка стане основою для фінансової стабільності, економічного розвитку та збереження державного суверенітету України. Такий підхід дозволить не лише ефективно протидіяти податковим загрозам, але й підвищити рівень довіри громадян до держави та її інституцій.

Список літератури:

1. Про Бюро економічної безпеки України. Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
2. Про Національну поліцію України. Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
3. Про Державне бюро розслідувань. Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.
4. Про Службу безпеки України. Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
5. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>.
6. Баранов С. О. Взаємодія державної податкової служби України з правоохоронними органами та органами публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 251–259. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/38.pdf.

7. Латковський П. П., Волощук О. Т. Використання спеціальних засобів у діяльності правоохоронних органів: правові стандарти і європейські орієнтири в контексті превенції та протидії кримінальних правопорушень. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Том 2. С. 287–292. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.39>

Latkovska T. A., Marushak A. V., Anikieieva A. I. ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES TO PROVIDE TAX SECURITY

The article is devoted to the study of the activities of law enforcement agencies in ensuring tax security, which in modern conditions of globalization and economic integration is gaining particular relevance. It is noted that in this process law enforcement agencies play a key role, since their activities are aimed at identifying, preventing and investigating tax offenses. Attention is focused on an important component of the economic security of the state, which is tax security, ensuring the stability of budget revenues and contributing to the creation of a favorable investment climate. It is established that one of the main tasks of law enforcement agencies in the field of tax security is to identify and investigate tax crimes, this includes the analysis of financial transactions, identifying tax evasion schemes and bringing to justice persons who commit such offenses. The effectiveness of law enforcement agencies in this area largely depends on their ability to cooperate with many state bodies, including international cooperation of law enforcement agencies. Participation in international organizations, exchange of information with foreign partners and joint investigations of tax crimes contribute to increasing the effectiveness of the fight against transnational tax offenses, allowing not only to identify and prosecute offenders, but also to develop joint strategies to prevent tax crimes in the future.

An important aspect of the activities of law enforcement agencies in ensuring tax security is their preventive function. This includes conducting explanatory work among taxpayers aimed at increasing their awareness of tax legislation and responsibility for its violation. Law enforcement agencies carry out measures to prevent and deter tax offenses, which reduces the risks of tax crimes in the future. It has been established that the effectiveness of their activities largely depends on the level of interaction with other state institutions, as well as on the ability to adapt to new challenges facing the taxation system in the context of dynamic changes in the global economy.

Key words: law enforcement agencies, national security, tax security, tax system, tax offenses, tax burden, business.

Дата надходження статті: 31.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025